

PRIJS 35 CENT

GIJ ZULT NIET DOODEN!

DOOR BERNARD CANTER

OMSLAGTEEKENING VAN LAURENS VAN KUIK

AMSTERDAM — VENNOOTSCHAP LETTEREN EN KUNST

F. Groenendaal

GIJ ZULT NIET DOODEN!

GIJ ZULT NIET DOODEN!

HET VERZOENENDE WOORD VOOR DE
GROOTE VERGISSING

DOOR

BERNARD CANTER

OMSLAG-TEEKENING VAN LAURENS VAN KUIK

AMSTERDAM
VENNOOTSCHAP LETTEREN EN KUNST

Van uit Nederland moet dit woord uitgaan. Het kan uit geen ander land komen, omdat Nederland hiertoe geroepen is door zijn aardrijkskundige ligging, door zijn staatkundigen toestand, door zijn vrijheid- en vredelievenden volksgeest, door zijn traditie van het werk van Hugo de Groot en Asser, door het met goedkeuring en medewerking van alle beschaafde volken opgericht Paleis voor den Vrede, door zijn universeele cultuur, welke rekening houdt met de werken der verschillende volken gelezen en begrepen in de oorspronkelijke talen, door zijn geestelijke wereldmacht (Rembrandt) en door zijn allen naijver ten dezen voorkomende, geringe militaire macht.

De Nederlandsche cultuur, volkeren der wereld, is het voorbeeld in 't klein van wat de wereld-cultuur zal kunnen worden. Er is geen enkel vak ter wereld, op welk gebied ook, waarin het Nederlandsche volk in een tijdperk van tien achtereenvolgende eeuwen, niet heeft uitgemunt of nog in uitmunt. Deze cultuur gebiedt mij tevens daar verder over te zwijgen, omdat zij verbiedt ook den schijn van zelfverheffing op ons te laden. Het feit had ik neer te schrijven. Het bewijs van het feit vindt hij, die de moeite wil doen, onze taal te leeren en ons wezen te bestudeeren. Wij vragen dit van de anderen, omdat bij ons ook, elk beschaafd mensch minstens drie talen buiten zijn moedertaal leert en in die drie talen kan lezen, schrijven en zich uitdrukken. Zeldzaam is het echter geenszins onder onze beschaafde landgenooten, dat zij, op dertigjarigen leeftijd behalve Fransch, Duitsch en

Engelsch hebben bestudeerd Grieksch, Latijn, Sanskriet, Spaansch, Italiaansch, de Nederlandsche Joden, de meest beschaafde ter wereld, buitendien Hebreeuwsch.

Wanneer wij Nederlanders dus over andere volken oordeelen, doen wij dat, kennend hun taal en hun wezen, doorgaans na verblijf in de landen zelf, waarover wij spreken. Onze groote, oude, rijpe beschaving, die ons geleerd heeft temperament en sentiment te beheerschen door de nuchtere rede, maakt het ons mogelijk rechtvaardig te zijn, omdat wij in de eigen beschaving den zuiveren toetssteen bezitten voor de beschaving van andere volken.

De Nederlandsche cultuur is het product van de eigen volksziel, verrijkt, gecorrigeerd en gereguleerd door *liefdevolle* verstandelijke overweging en vergelijking met de cultuur van al de beschavingen, waarvan wij door ons groot, ernstig en breed weten gedurende tien eeuwen kennis hebben genomen. De Nederlander heeft een eigen ziel, een vast, onwrikbaar nationaal bewustzijn, dat zoo geheel zijn eigendom is geworden, dat het zich niet gaarne meer naar buiten manifesteert (gelijk jonge volken of zwakzielige volken doen) maar geworden is tot de vaste, onvervreemdbare geestelijke goederen van het onderbewustzijn der natie, der natie als geheel, der personen afzonderlijk.

Wij zijn volkomen tevreden met ons klein aardrijkskundig grondgebied. Wij streven niet naar uitbreiding onzer koloniën. Als alle hoogere wezens, zoeken wij, als hooger volk, alleen *geestelijke* uitbreiding en deze slechts in zooverre *als zij aannemelijk is en gewenscht wordt door andere volken.*

Wij zoeken het *wezen*. Wij eeren eenvoud, waarheid, echtheid, oprechtheid, trouw en duurzaamheid. Wij hebben onze sympathiën en onze antipathiën gekluisterd en zijn zoo gekomen tot die hoogere *objectiviteit*, welke het recht verleent te oordeelen en te richten.

Wij hebben ook het recht ons imperatief te mengen in *de groote vergissing* *) omdat Nederland bezit een bevolking van Protestanten, Katholieken en Joden, zijn koloniën een bevolking van Mohamedanen, Bhoedisten, Confucianen en La-Ot-Seanen, en omdat in Nederland sedert eeuwen een volkomen vrijheid van godsdienst bestaat, elkeen er het recht heeft vrij in 't openbaar te getuigen van zijn innerlijk gevoelen en daarvoor school te maken. Het zou in Nederland heel goed mogelijk zijn, dat een Japanner, een Chinees, een neger, een Nieuw-Guineesch inboorling het tot het hoogste staatsambt bracht, tot leidend minister, indien hij slechts in Nederland of zijn koloniën geboren zou zijn en zich door talenten en deugdzaamheid daartoe geschikt toonde. Een onzer meest invloedrijke partij-leiders, die zelf leidend minister is geweest, Dr. A. Kuyper, is de zoon van een Nederlandschen vader en een Zwitsersche moeder.

De Nederlandsche volksziel is zoo hecht, echt, zuiver en sterk, dat zij zonder merkbare schade alle niet-Nederlandsche invloeden in zich opneemt en in eigen gezonde zielskracht omzet.

Vandaar onze volkomen rustigheid ten aanzien van invloeden van buiten. Andere volken verweren zich wanhopig tegen den invloed van het semitische intellect. Voor den Nederlander is het semitische intellect slechts een stimulans. Hij laat het zich volkomen vrij naar alle

*) Uitdrukking van Willem van Rede, koopman te Rotterdam, reserve 1ste luitenant.

zijden ontwikkelen en neemt er dan van wat hij goed en nuttig acht. En hij laat het aan dat semitische intellect zelf over, zichzelf te betooven. Aldus kunnen tot zelfs in den Raad van State, Joden zitting nemen, zijn er altoos in vertegenwoordigd en behooren aldus mede tot degenen, die door de kroon op tijden dat dit noodig wordt geacht, geraadpleegd worden.

Een volk, dat zoo de vrijheid van anderen eerbiedigt en liefheeft, biedt waarborgen als rechter en richter, verdient uit zijn midden de stem te mogen doen opgaan, welke dezen oorlog tot een einde brengt en mèt dezen oorlog, alle oorlogen tusschen beschaafde staten in de toekomst.

III

Wij willen enkele *der oorzaken* van dezen oorlog nagaan — *niet de aanleidingen*. Daardoor worden wij er van ontheven bij personen naarden schuldige of de schuldigen te zoeken. Dit immers is niet het werk van één persoon, maar zal zijn de arbeid van de internationale, collectieve geesten, die de historie zullen schrijven wanneer de geslachten, welke door dezen oorlog lijden, direct of indirect, passief of actief, zullen zijn ten grave gedaald. Van deze noodzakelijkheid, oorzaken en aanleidingen te scheiden moeten de volken eerst doordrongen worden, voor zij elkander als oprechte lieden de hand kunnen reiken.

Het beoordeelen van de vraag, op wiens hoofd de directe schuld van dezen oorlog komt, behoude elk volk zich voor als vraagstuk, op te lossen door de historici van een volgend geslacht, dat alle bronnen ter beschikking zal hebben en daarover zal kunnen oordeelen, zonder vertroebeld te worden door persoonlijke gevoelens.

Wie thans iets anders wenscht of doet, staat nog altoos in den strijd, niet daarboven.

IV

De *oorzaken* van den wereld-oorlog zijn reeds eenigszins na te gaan, hoewel niet zoo nauwkeurig, dat wij alle oorzaken in de juiste verhoudingen vermogen te rangschikken. Echter reeds kan door een voorloopige rangschikking der oorzaken, de bescheidenheid en de inkeer tot zichzelf bij de volken bevorderd worden. Wanneer wij er maar van doordrongen zijn, dat hoe grooter een ramp, des te algemeener, des te universeeler ook de verantwoordelijkheid is, dan zijn wij reeds een heel eind om door de erkenning van de eigen gebreken, zacht en mild te worden bij de beoordeeling van de gebreken van anderen.

Elke natie heeft haar eigen roeping tusschen de andere naties. De volken der wereld vormen een organisch, volkomen samenhangend geheel. De geheele menschheid is uiting van éénen, universeelen Al-Geest, waarvan ieder mensch afzonderlijk een incarnatie is, als zoodanig weder incarnatie van de hem het naast staande menschengroep en deze groepen weder zijn collectieve incarnaties, passend in de groote geheel-wereldlijke incarnatie, en dit Al-Menschdom is incarnatie van den Wereld-Geest, die op zich zelf weder. . . .

Dezen zin beëindig ik niet. Er is een zekere Naam in deze tijden zoo vaak gebruikt, dat het op deze plaats goed is het voorbeeld te volgen van die ingewijden, welke ons geleerd hebben den Naam van het Allerhoogste niet uit te spreken.

Het allerwezenst zijn van ons innerlijk kent niet het woord, niet het geluid, maar de onuitspreekbare gedachte alleen voor het Onuitsprekelijke.

Frankrijk is het klare denken. Duitschland is het innige bepeinzen. Engeland geeft aan de gedachte, het geluid. Oostenrijk is de zoeker naar eenheid door verscheidenheid. Hongarije is de kinderlijke ziel, zingend zich uit op de vedel. Rusland, de feodaliteit, die naar burgerlijke vrijheid streeft. Servië is de ontwaking eener volksziel tot bewustheid van kracht. Italië is de vertwijfelde zoeker naar de verloren fakkel der verlichting. Turkije is de verlanger naar evenwicht tusschen Europeesche activiteit en Aziatische passiviteit.

België, de zoom aan de randen van twee verschillende beschavingen.

Stelt gij de strijdende volken aldus op, dan zal het u niet moeilijk vallen te gevoelen, dat deze volken elkaar slechts te begrijpen hebben om de wapens naar de tuighuizen te zenden en gezamenlijk te streven naar het dienen van den Al-Geest, geïncarneerd in de Al-Menscheid. Het klare denken alleen is een eenzijdige functie, welke noodzakelijkerwijze leidt tot steriliteit. De Fransche vrouw, die weigerde langer moeder te zijn, was er het beeldsel van. Als de vrouwen van een volk weigeren moeder te worden, vangen zij den oorlog aan. Een oorlog is als een haardvuur. Het ontbrandt eerst, wanneer men hetaansteeckt. Maar te voren moet de brandstof zijn opgehoopt.

Doch daar wij, sprekende van af het hooge punt onzer oude cultuur gedachtig zijn aan het „oordeel niet, opdat gij niet geoordeeld worde”, verwijten wij de Fransche vrouw niet, dat zij weigerde moeder te worden. Want

wij kunnen niet nagaan, waarom zij van de hoogste roeping en het goddelijke voorrecht der vrouw zich afkeerde. Eenigen zullen zeggen, gemakzucht. Anderen wulpschheid, waardoor het doel tot middel werd gemaakt. Nog anderen zullen meenen, dat de godsdienst zijn invloed verloor en daardoor de zeden werden verlaagd. Er zijn meer redenen op te geven. Er ontbrak een het goede voorbeeld van vruchtbaarheid gevend koningshuis. De presidenten der Fransche republiek gaven het voorbeeld van kinderbeperving. De democratie bevordert het persoonlijk egoïsme, daar van den Staat verlangd wordt, wat de plicht van het individu is. Genotzucht, gemakzucht en luiheid brachten de ouders er toe, zich te onttrekken aan hun plicht jegens het vaderland, welke is het vormen van een groot, krachtig, gezond gezin.

Maar er zijn ook andere redenen op te geven. De ouders, kennend de moeielijkheid van den strijd om het bestaan, hadden hun kinderen lief reeds vóór de geboorte en wenschten ze te behoeden voor eén leven, waarin het leed grooter is dan de vreugde. De ouders, vrezend dat Frankrijk niet rijk genoeg is om veel kinderen te voeden, beperkten uit liefde tot het vaderland, uit liefde voor het ras, uit eerbied voor het recht van den ander óók kinderen te mogen bezitten, het eigen gezin opdat het andere gezin eveneens zich beperkend een redelijk bestaan kon verwerven.

Nog is er een andere reden. De moeders voelden instinctief dat het misdadig is, kinderen ter wereld te brengen in tijden welke aanduiden, dat die kinderen, eenmaal volwassen, zouden geofferd worden aan Mars en Bellona.

Wij kiezen niet uit al deze redenen, maar wij noemen ze op teneinde te doen zien, hoe moeilijk het is rechtvaardig te oordeelen. Maar het feit bestond: De Fransche vrouw, niet meer gehoorzamende aan het „Vermenigvuldigt u”, was de vijandin haars lands. Want ginds in Duitschland en Oostenrijk-Hongarije, werd het gebod wèl opgevolgd en de leegte is begeerig naar de volte, zooals de volte begeerig is naar de leegte.

De buik, die weigert het levend kind te baren, o vrouwen is als de echo-looze afgrond, waarin het leven ten eeuwigen dood afdaalt. De geheime machten en krachten der wereld gaan regelmatig en onverstoorbaar hare wegen, niet te kennen door het klare denken, niet te ontdekken door het speurend verstand. Houdt de wet Gods, waarvan in Mattheüs gezegd is, dat totdat de hemel en aarde voorbijgaan, niet één jota of tittel zal voorbijgaan, totdat het alles zal zijn geschied.” „Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet dooden; maar wie doodt, die zal strafbaar zijn door het gerigt. Doch ik zeg u: zoo wie te onregt op zijnen broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gerigt; en wie tot zijnen broeder zegt: Ráká! die zal strafbaar zijn doorden grooten raad; maar wie zegt: Gij dwaas; die zal strafbaar zijn door het helsche vuur. Zoo gij dan uwe gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw broeder iets tegen u heeft; laat dan uwe gave voor het altaar, en gaat heen, verzoent u eerst met uwen broeder en komt dan en offert uwe gave. Weest haastelijk welgezind jegens uwe wederpartij, terwijl gij nog met hem op den weg zijt; opdat de wederpartij niet misschien u den regter overlevere.”

„Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult uwen naaste liefhebben en uwen vijand zult gij haten. Maar ik zeg u: hebt uwe vijanden lief; zegent ze die u vervloeken; doet wel degenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld aandoen en die u vervolgen. Opdat gij moogt kinderen zijn uws Vaders, die in de hemelen is; want Hij doet Zijne zon opgaan over boozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Want indien gij liefhebt, die u liefhebben, wat loon hebt gij? En indien gij uwen broeder alleen groet, wat doet gij boven anderen? Doen ook niet de tollenaars alzoo? Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de hemelen is, volmaakt is.”

VI

Vrouwen van Frankrijk, wie de vruchtzetting in het lichaam verhindert; wie de vrucht doodt in het lichaam; wie het heilige zaad, dat naar leven vraagt, uitwerpt als een walg, die overtreedt de wet van God, welke zegt: *Gij zult niet dooden.*

Hoe zult gij kunnen toornen op den vijand, die uw zoon neerslaat, gij die uw kind vermoord hebt reeds voor het tot het besef van het leven kwam, waarnaar het verlangde, waartoe het voorbestemd was. De zielen van de gestorven krijgers, zij hebben hunnelichamelijke gestalte op deze aarde gekend en voor hen is de weg naar het heil geopend. Maar de zielen, verstikt in uw lichaam, o vrouwen van Frankrijk, zij waren rond in de eeuwige duisternis van de on vervulde roeping en klagen u aan. Zij klagen u aan uit de geopende graven, waarboven gij kruiskens hebt gezet omwonden met bloemen. Moeder, waar is onze broeder! Zij klagen u aan uit al de geheime gaten, krochten, afgronden, riolen en zinkputten, waarin gij het heilige zaad, dat God den man doet storten in hoogste verrukking, in de heilige extase, hebt weggespoeld als een schadelijk uitwerpsel, tusschen stank en drek.

Uit de krochten van riool en zinkput schreit de vermoorde ziel van den ongeboren mensch tot u op en roept u toe, o vrouwen van Frankrijk: Waarom krijt gij om de gestorven helden, die hun roeping vervulden. Krijt om ons, de tot bederf en stank en uitwerpselen gedoemden, wij de tot het leven geroepenen!

VII

Gij zult niet dooden, noch vóór, noch na de geboorte. Want het leven is zoo schoon, zoo zoet, eene onvergankelijke gave durend in velerlei gestalten en verschijningen tot ver over de grenzen heen, waar menschenbesef het vermag te volgen.

Ons is het groote, goddelijk geschenk van dit leven op aarde gegeven, dit leven vol rijkdommen van liefde, kunsten, schoonheid en gedachte, deze aarde, vruchtbaar, rijk, bloeiend, overvloeiende van schatten op en in den bodem en in onze tijdelijke stoffelijke lichamen, het eeuwige lichaam van de ziel, de menschelijke ziel, adem Gods.

Groeie de afkeer van den moed tot dooden, groeie de liefde voor 'den moed tot leven.

O, het zoete, lieve leven. De mensch is tot geluk geschapen. Laat u niet verleiden, onder de suggestie te komen van degenen, die dit leven voorstellen als een aaneenschakeling van teleurstellingen en smarten. Als het leven u teleurstelt en u gestadig smarten brengt, zoekt dan naar de oorzaken daarvan binnen in u. Want dan leeft gij verkeerd. Verkeerd leven, dat is leven alleen en uitsluitend voor zich zelf. De zwaarste straf voor den mensch is de eenzaamheid, de meest verharde misdadiger heeft daar een afschuw van. Maar gij kunt u zelf ook eenzaam maken in de maatschappij, als gij meent, dat de ander geen deel van uzelf is en dat gij dus gerustelijk dien ander aan zijn lot kunt overlaten, zonder er zelf nadeel van te verwachten. Het grootste deel der zenuw-

ziekten en krankzinnigheid worden veroorzaakt of zijn gevolgen van ego-centrisch leven. Christus, die vele krankzinnigen als bezetenen behandelde en den duivel uit hen joeg, heeft de goede opvatting van het wezen der krankzinnigheid gehad.

Gij moet zachtmoedig, mededeelzaam, weldadig, hartelijk, gastvrij zijn terwille van uw eigen geestelijken welvaart. Wilt gij tot welvaart en geluk komen — neem de zorg voor zwakkeren op u en wijdt u *met liefde* aan uw menschen plicht. Gij zult dan uw aandacht van uw eigen, doorgaans ingebeelde, kwalen afleiden en u verwonderen over het toenemen uwer krachten.

Hebt het leven en hebt de menschheid lief. Laat deze liefde richtsnoer zijn voor uwe handelingen. En gij zult ongekende verschieten van geluk en vreugde en schoonheid zich voor u zien openen, zoo goed als gij op de aarde staande, ziet de hooggestolpte lucht met den feestelijken drift der schuivende wolkgevaarten en de brandende schijf van de zon, of als het duistert, de blauwzwarte lucht met den starrenstroom van den melkweg en de vaste sterfiguren, of op andere avonden de maan in haar bleeke eenzaamheid; of voor u uit de breede zee met zijn verren horizont en zijn altoos bewogen vlak; of hoogopgestapelde bergen, met de kruinen tot aan de lage wolken. Want de zichtbare dingen onzer wereld zijn afspiegeling en symbool van de onzichtbare dingen en schoon en harmonisch leven wil zeggen, de éénheid voelen van alle dingen rondom zich met alle dingen in zich.

Mensch, gij zijt een afspiegeling van het heelal en gij draagt het heelal in u! Waarom zoudt gij dan niet statig en grootsch en krachtig en eerbiedwaardig en eeuwig

als dat heelal zelf zijn? Hebt het leven lief en weest goed. Dus hebt het leven lief, óók in den ander. Doodt niet. Vernietigt niet, maar schept. Doodt niet, maar wekt ten leven.

Gij verwondert u dat de moeder, de zwakke vrouw, zoo oneindig veel klachtloos kan dulden, verdragen en overwinnen, maar verwondert u er niet meer over, als gij beseft dat het de *liefde* voor haar kind, de zwakkere is, welke haar doet zegevieren, zij, éérste kampvechtster voor het leven, voor den levenden mensch. Neemt dan de liefderijke moeder ten voorbeeld voor 't eigen leven. Vertrouwt en behoudt.

O, het is zoo mooi, het is zoo zoet, het leven. Het is zulk een kostelijke gave Gods. Uw vader en uw moeder vereenigden zich in één opperste zaligheid, ééne ineen-smelting van alle smarten en gelukken des levens tot een hoogere, onuitsprekelijke gewaarwording, ten einde u, nieuwen mensch, het aanzijn te geven. In de warme, teedere donkerte onder moeders harte wordt gij voldragen. Dan komt gij in 't wiegje en zij, uw moeder, koestert u aan het teederste, gevoeligste, schoonste deel haars lichaams en heur rood bloed tot een blanke, zoete melk veredeld, schenkt zij u tot levensdrank. Nu groeit gij op als een blommetje, als een knopske, tot een klein, krompratend kindeke en uwe kracht is uwe aanvalligheid, uwe teederheid, uwe hulpeloosheid. De moeders, wier trots gij zijt, knopen hemelsblauwe lintjes in uw blonde krullen of roode in uw zwarte haren. Zij juichen als gij uw eerste schrede doet. Uwe ontwikkeling, dag na dag, is voor haar een gestadig wonder, wonder boven alle wonderen, waarvan zij vervuld zijn den heelen dag en den heelen avond en tot 's nachts in haar droomen.

Als gij verder opgroeit, komt de vaderlijke zorg, hij die u den rechten weg leert op grond van zijn ervaringen.

Jongeling, sta. Ik zal u zeggen, wat dit leven u kan bieden. Een moeder om lief te hebben. Een vader om naar op te zien, om later te leeren begrijpen met stijgenden eerbied. Leermeesters, die u onthullen wat de duizende geslachten der menschen voor u hebben gedacht, gedroomd, gehoopt, gewrocht. Uw eerste bibliotheekje legt gij aan, wellicht gekocht op de boekenkar van moeilijk gespaarde centen, met een plank uwer bedstee als boekenkast. Het doet er niet toe, daar in dat geduldig rijtje boeken sluimert de wijsheid en het weten der allerbeste geesten onder ons van alle tijden. Is het niet lieflijk en zoet te weten, te leeren, elken dag u meer te gevoelen als medebewuste onder de bewusten? De jaren van twijfel en zoeken komen. Dan is daar de Heiland, die voor u geleefd heeft. Er is geen levensvraag, waarop Hij u niet antwoordt, u den weg tot behoud wijst, door daad en voorbeeld en woord en gelijkenis. Tracht niet uw klein, beperkt menschenverstand te stellen tegenover Zijne Goddelijke Inspiratie. Maar wees bescheiden en ken u zelve óók in uwe zwakheid en neem aan. Gij wilt immers léven? Zoo doodt dan niet het goddelijke in u door het vernuftige. De kunsten verschijnen. Muziek, schilderkunst, beeldhouwkunst, verzen; drama, blijspel, zangspel. De liefde voor de natuur ontwaakt. Gij gaat uw eerste reisje doen, ontdekkend de boomgaard in bloesempracht, het bosch in het voorjaar, de weide bestrippeld met gouden boterbloem en blank madelief. De schoonheid van rivieren en zeeën ontplooit zich.

Uw jong, sterk, gezond lichaam vraagt naar oefening.

Roeien, zeilen, wedloop, rijwiel, wandelmarsch. En gij vindt vrienden. O schoonheid van de eerste vriendschap der jongelingen. Wondere verbroedering van mensch met mensch in éénheid en in tegenstreving van roeping en idealen. Banden voor het geheele leven knoopt gij aan. Gij gaat uw saamhoorigheid beseffen. Gij zijt samen dwaas en samen wijs, valt samen en staat samen op. Wat zijt gij dan toch, mensch, dat zoo de rijkdom en het geluk over u, uit een horen van overvloed worden gestort? Er is zooveel, zooveel liefelijks in dit, uw leven, dat gij het schier niet omvatten kunt. En het grootste wonder is, dat gij onverzadigbaar blijft in de bekwaamheid tot genieten.

Nu komt de liefde. Al de vreugde, de idealen, de stoutste droomen van geluk worden voor u verwerkelijkt en belichaamd in een menschelijk wezen, dat op hare beurt in u dezelfde verwezenlijking, dat werkelijk worden van haar droomen en idealen ziet. Gij hebt lief en gij wordt bemind. Gij moogt haar omarmen, kussen, beschermen. Gij voelt jongeling, uw kracht vertienvoudigen in 't besef, dat zij op uwe kracht vertrouwt, uwe kracht inroept. Gij werkt met een vast doel en leert den zegen van den arbeid kennen, die met liefde wordt verricht.

Tot het de tijd is, dat gij 't eigen huis bouwt en het eigen gezin vestigt en medewerkt aan de volmaking der menschheid. En u het jonge menschenkindje door de moeder wordt opgedragen, zooals gij eens door uw moeder aan uw vader werd opgedragen.

En de schoonheid van het wel-geordende gezin leert gij kennen. Gij gaat het ideaal voelen van het vaderland, dat *geestelijk* bezit, waarvan uw gezin, afspiegeling is. Gij

en uwe vrouw, elk naar eigen plicht en roeping, wijden u aan den opbouw van het nieuwe geslacht. Gij geeft de heilige schat van het levende leven door. Werkend en zorgend, voelt gij u rijpen. Gij leert de *schoonheid* beseffen van het gevoel der verantwoordelijkheid, het gevoel der zorg en der voorzorg, het gevoel van den plicht jegens God, mensch en menschenmaatschappij, drie-eenheid naar wezen en verschijning.

O, het rijke, volle, bloeiende leven. De schoonheid en de liefde rondom in het tijdelijke, met dat krachtgevende besef van de eeuwigheid dier schoonheid en liefde in het verschiet.

Houdt dit leven vast en weet, dat het uw heilige schat is. Werpt ze van u, werpt ze uit u, de ellendigen, die u willen opdringen, dat er schoonheid kan zijn in moordvernuft en moordgeweld.

Laf is niet, wie het leven tracht te behouden, maar een lafaard is elkeen, die zijn leven in de waagschaal stelt, die zijn leven verkoopt. *Gij zult niet dooden*. Het is u gezegd, door de stem Gods zelve.

Jongelingen, dit alles kunt gij genieten van het leven. Laat u ook niet opdringen, dat de oorlog noodzakelijk is. Gij hebt het nog kortelings gezien, dat één enkele oproep voldoende was om in ons klein landje met nauwelijks een half millioen menschen van fortuin, *vierhonderd millioen gulden* bijeen te brengen, *vierhonderd millioen gulden* voor overbodig, vuilaardig kriegsbedrijf. En dan zouden er niet vier maal vierhonderd millioen bijeen te brengen zijn voor noodzakelijk en verheven vredes-bedrijf?

O, de schande, de veile hebzucht van dat kleine troepje onmenschenlijke menschen. O, bloedig materialisme! Zooveel overvloed was er dus, zooveel naar buiten uit berstende overvloed.... en er werd gederfd door tienduizenden, honderdduizenden!

Moeten wij trotsch zijn op onzen nationalen rijkdom?

Of moeten wij ons hartsdiep schamen, schamen, schamen?

Ginds, in de loopgraven staan ze tegenover elkaar, de jongelingen, de kinderen der natiën, de bloesem der volkeren. Op moord afgericht en tot moord opgejaagd. Zij wilden niet. Van beide zijden moesten *verbodsbepalingen* worden gemaakt tegen de.... *wederzijdsche verbroedering* der soldaten in de voorste loopgraven.

Als gij weten wilt, waarom de twintigste eeuw onteerd wordt door dezen oorlog van menschenbroeder tegen menschenbroeder, gaat dan na hoe weinigen onder uwe bestuurders o volken, *de schoonheid des levens kennen en eerbiedigen*.

Verjaagt ze, die de heilige schoonheid des levens niet beseffen.

En plaatst er, de kunstenaars, zij de kenners van de schoonheid, de scheppers van de schoonheid, die den Opbouw en het Leven liefhebben, die in zich dragen het vermogen zich te verplaatsen in den man, de vrouw en het kind; in het vleesch, de ziel en den geest, zij de begenadigden en uitverkorenen Gods.

En niet gelijk de materialistische ontkenners, die thans u tyranniseeren, zullen zij u en uw nationalen, uw internationalen rijkdom offeren aan de vernieling en

vernietiging, aan den dood en zijn afgrond, maar u
leiden naar de rotsvaste hoogten van levenswaardeering,
levenserkenning, levenseerbiediging, levensgeluk.

Volkeren, kiest uw kunstenaars tot uw leiders.

VIII

Is de wereld van vrede, kennis en kunst niet liefelijk? Hoe kunt gij, boetpredikers, van godsgericht en godswraak spreken? Zou de Hemelsche Macht, indien hij tot straffen geneigd is, die straf door mensch op mensch laten uitoefenen en het zwaarste en het allereerst den zwakke en den onschuldige treffen, het nijvere, goedige, gastvrije België, dat sedert eeuwen elke gespaarde Brabantsche duit besteed heeft ter verheerlijking van de glorie Gods in kerk en beeld en doek? Voelt gij dan niet, kleingeloo-vigen dat gij dezen oorlog voorstellende als wrake Gods, als straf voor zonde, de Godheid beleedigt en ook de velen, velen onder de volken, die volkomen onschuldig zijn aan het woeden van Mars?

Zoekt niet naar de persoonlijke verantwoordelijkheid. Beschuldigt geen personen. Als een onontkoombaar noodlot hebben de volken van oud Europa de ramp aanvaard.

Hoe nijver en deugdzaam waren zij. Bij tienduizend-tallen zaten zij in de groote fabrieken, mannen en vrouwen, arbeidend van den vroegen morgen tot het duisterde. Bij duizenden werkten zij in de studeerkluizen, de denkers en de vinders, de rekenaars en de teekenaars. De volken doorgroeven bergketenen, scheidten werelddeelen, begrendelden eindelooze wegen met stalen railen, waarlangs de stoomwagens snelden, vonden het paardelooze voertuig, snellend langs den weg, het luchttuig vliegend over zeeën en bergketenen. De volken bevoeren de zeeën naar de keerkringen en tot de starre kilte der polen, speurend

naar voedsel en steenkool. Diep in 't ingewand der aarde groeven zij zich in, opdelvende de oude, verkoolde wouden, voorraadschuur uit het verre verleden, zoekend naar steen en metaal. Zij leerden de luchten doorrijlen en in vonkentaal spreken midden op den oceaan. Wereld-deelen ruilden hun oogsten en volkeren stuurden elkaar tot over den oceaan hulptroepen om de oogsten binnen te halen. De natuurkrachten werden getemd en tot gewillige dienaars van het menschelijk intellect gemaakt.

Het mocht niet baten. Aanschouwen wij de zelfvernietiging der Europeesche volken onderling, zooals eenmaal de groote dieren van vóór den zondvloed, toen de zonnewarmte afnam, de aarde afkoelend inkromp, elkaar doodden, stierven aan den verschrompelden boezem van Gaë, die niet langer melk in de borsten droeg? Is de razernij, waarmede duizende jongelingen de borst zetten voor de mondingen der machine-geweren, de instinctieve overgave aan het besef, overbodig, te veel op deze wereld te zijn, uiting van verlangen naar een wereld van minder zwaren levensstrijd? Want wat hier onder onze oogen geschiedt, is geen heldenmoed meer. Deze *wallen* van gedoode soldaten, met hun lichamen de dekking vormend voor de anderen, die de tegenstanders zullen doodden, zijn symbolen van radeloosheid.

Het is een volkeren-zelfmoord.

Tegenstanders — geen vijanden. Er zijn geen vijanden in dezen wereldoorlog. Er is onder ons, koelhoofdige Nederlanders, met onze oude beschaving van kustvolk, dat veel landen bereisde en veel volken leerde kennen en begrijpen, niet één, die partij kan kiezen.

Brittanje, dat is de krijtrots in den oceaan, het hart zwart,

uitwendig koel, blank en onverzettelijk, inwendig donker, warm en vol verborgen gloed. Van u is uitgegaan, volk van Angel-Saksers, de verkondiging van de vrijheid van het woord, van de gedachte, van den handel. Uit uwschoot is geboren de grootste dichter van alle tijden, Shakespeare, hij Will, de al-kenner, al-voeler, al-weter. Van u is uitgegaan Shelley, de groote strijder voor de bevrijding van het kleine Grieksche volk; van u is uitgegaan de verspreiding van den bijbel over de geheele wereld; van u is uitgegaan het Leger des Heils, redding der allerarmsten in *alle* landen; van u is uitgegaan de beweging voor dierenbescherming en tegen vivisectie. Britten, ú vreezen wij niet. Wij weten dat onder uw vlag vrijheid, verdraagzaamheid, persoonlijkheid, weldadigheid en schoonheid veilig zijn. In uw Londen, grootste stad ter wereld, staat Albert's Memorial, hulde aan de grootste geesten van alle natiën.

Duitschland?

Gungnir, de doodsspeer van Wotan, is tusschen de volkerengeworpen en Duitschland heeft den oorlogsbrand ontketend. De krijgsgoden zijn uit de heilige hagen gehaald, de adelaar en de wolf en de beer en de hengst en de gespoorde haan.

Wat heeft Duitschland tot den oorlog gedreven?

Het is moeilijk vast te stellen. Want Duitschland bezit een oude, vaste cultuuren de Wittenberger monnik zoowel als de filosoof van Koningsberg, die het tractaat van den eeuwigen vrede schreef, hij de groote, die als vrucht van alle studie een wijsheid erkende, dat twee zaken hem onverklaarbaar bleven in haar eeuwige onverklaarbaarheid, het Gods gewelf boven hem en de zedelijke wet in hem, vormen

schragen, waarop de tafel der Duitsche beschaving vast staat.

Maar toch, laat ons een veronderstelling wagen.

Het Deutschland der denkers en dichters, het peinzende, „grübelnde“, zielvolle Deutschland, ontwikkelde zich te uitsluitend in materialistische richting en verloor toen het evenwicht.

Het rythme werd vervangen door het getal.

Vandaar deze vreemde tegenstrijdigheid, dat een man als Dr. Wilhelm Ostwald, professor in de chemie aan de universiteit te Leipzig, de man die in zijn standaardwerk de „Chemische Gleichgewichte dritter Ordnung“ beschrijvend, wonderen van mathematisch vernuft ten toon spreidt, zooals de wereld ze tot heden niet heeft gekend, bereid gevonden wordt de benzol-schijven te vervaardigen, welke de Duitsche soldaten aan touwtjes geregen in de ransel mede nemen om in klein, onschuldig in de verdrukking gekomen België, brand te stichten in huis en hoeve en kerk en kathedraal.

Terwijl het verstand, het vernuft, het brein van het Duitsche volk met ijzeren wil werden ontwikkeld, werd tegelijkertijd de bron-ader van het Duitsche gemoed, de Duitsche volksziel, het Duitsche sentiment even systematisch verstoort.

Het Christendom werd in Deutschland ondermijnd.

Eéne zag het . . . Keizerin Augusta Victoria, de gemalin van Keizer Wilhelm II. Te vergeefs drong zij aan op kerkgang en kerkbouw, op gestadige kerstening, liet in één jaartijds te Berlijn alléén, tweedozijn godshuizen bouwen, ja, tot een drijvende kerk voor de Spree-schippers toe.

De ondermijning van het Christendom, van deze basis

voor elke waarachtige ontwikkeling, bronnen van de cultuur der beschaafde wereld, ging van Duitschland en van Frankrijk tegelijkertijd uit.

/ David Strauss en Ernest Renan, bijna gelijktijdig, legden den bijl aan den boom van het Evangelie van Christus, door Christus voor te stellen als een mensch, als een *ontwijde*.

Daarna kwamen Friedrich Nietzsche en Max Stirner, die het ten top gevoerde individualisme als uitersten stelden tegenover den gemeenschapszin van het Christendom. Schultze-Delitsch ontnam, door zijn voorlezingen over Babel, over de opgravingen in Assyrië, over de leemen wet-tafels van Hamoer-Rabi, aan het oude Testament, aan de tien geboden, de wijding.

Haeckel, op het voetspoor van Darwin, leerde het Duitsche volk, dat de mensch niet is een evenbeeld Gods, maar een dier onder de dieren.

En een materialistische, paganistische pers, in hoofdzaak geredigeerd door niet-Duitsche en anti-Christelijke elementen, zorgde voor de verbreiding van die ontwijding van mensch en menschheid.

En toen eerst de Godheid was gevallen van haar verheven voetstuk, toen God tot een begrip was gemaakt, Christus tot een mensch, straks door Drews zelfs tot een mythisch mensch, en de mensch zelf tot een dier, moest noodzakelijk de tragische ontknooping volgen

IX

David Friedrich Strauss. Das Leben Jesu für das deutsche Volk bearbeitet.

Ernest Rénan. La vie de Jésus.

Charles Darwin. On the origin of species by means of naturel selection.

Een Duitscher. Een Franschman. Een Engelschman.

Is het wel noodig op één volk, op één man, de schuld van „de groote vergissing” te laden?

De rots des geloofs, de bodem van alle menschelijke beschaving, de naastenliefde, *de menschenliefde als wet Gods, de heilige inspiratie van het gewijde menschelijk geslacht*, werd ondermijnd.

De ineenstorting van het gebouw der wederzijdsche natiën-liefde moest daarop volgen.

Ondermijnd werd het recht Gods; het recht van Jezus Christus; het recht van den mensch.

Wie tot dier zich vernedert, hij komt in dierlijkheid om.

X

Laat ons voorwaarts zien!

Wij weten van het menschelijk verstand alléén, dat de bedenkselen van het brein, dat de mathesis, geen richtsnoer kan zijn voor de gelukzaligheid van den vrede op aarde, in menschen een welbehagen. De nieuwe fundamenteen voor de nieuwe beschaving, voor de beschaving van morgen moeten worden gelegd. Wie het woord wenscht te spreken dat de vrede moet brengen, van hem worde geeischt, dat hij aangevee op welken grond het gebouw van den wereldvrede kan worden opgebouwd.

Op den bodem des geloofs met als middelaar Jezus Christus, die de naastenliefde heeft gepredikt als Gods wil zelf, als Gods wil bovenal, als voorwaarde tot Behoud op aarde en hiernamaals.

De jurist, de diplomaat, de wiskundige, de geleerde, de filosoof, de vorscher en de theoloog, zij die de oude beschaving, de beschaving van vóór den oorlog hebben geregeld, hebben de nederlaag geleden. Zij zijn verslagen op *alle* slagvelden en uit de graven, waarin de tienduizenden onschuldige menschenkinderen liggen, slachtoffers van den wereldoorlog 1914—1915, stijgt het vernietigende vonnis over hun regeering, over hun heerschappij.

De nieuwe regeerder, de regeerder van morgen moet uit andere kringen komen.

Laat ons voorwaarts zien.

XI

Wie is de nieuwe mensch, gerechtigd om te regeeren? Twee zijn er, die tot het staatsbewind toegang behooren te verkrijgen, twee, tot nu toe verdrukt, omdat zij intuïtie en gevoel boven mathesis en berekenend verstand, omdat zij het rythme boven het getal verkozen.

Twee, die door de eeuwen heen altoos gebaard en geschapen hebben, die het leven lief hebben gehad bovenal, de brute kracht geminacht, door die brute kracht zijn onderdrukt en altoos hebben geweten, dat zij waren bezielden Gods, evenbeelden Gods, afspiegeling van Gods eigenste wezenswerking, dat is *het baren*, dat is *het scheppen*. *De vrouw en de kunstenaar.*

XII

De vrouw.

O, het lijden háár aangedaan door dezen oorlog!

De Duitsche vrouwen, de Fransche vrouwen, de Engelsche vrouwen, de Russische vrouwen, de Nederlandsche vrouwen, welhaast alle vrouwen der wereld breien, breien, breien. Heur breipennen dansen den doodendans, vormend kruis na kruis. En elk kruisje is een zucht en elke tik der stalen pennen is als een snik. Kousen voor de voeten van de arme zonen der vaderlanden, als willooze beesten, als redeloos vee tegen elkaar opgedreven, omdat Hij, de gewijde zoon Gods, die voor het Heil der Menschheid stierf aan het kruis, ontwijld werd door de verwatenen en verdwaasden, die meenden dat zij met het menschelijk brein, Goddelijk Bestel konden doorgronden.

Zij slaan kruisjes met de punten der breipennen. Haar harten kloppen, haar lippen prevelen, haar oogen vullen zich met tranen en haar zielen schreien. Zij denken aan de arme mannen, ginds op de slagvelden.

En aan de groote graven, waarin bij tienduizenden de mannen liggen, die haar toebehoorden, die geboren waren om in haar het nieuwe geslacht der menschen te verwekken.

Zonder haar toestemming is deze wereld-oorlog ontbrand. Zoo lang heeft men haar kunnen toevoegen: „Gij mist het recht om mede te regeeren”.

Maar thans, nu zij, die wèl meenden het recht te hebben tot regeeren, ons deze „groote vergissing”, deze algemeene

ramp als resultaat van hun regeerkunst hebben gebracht, haar niet langer kunnen afwijzen. Want waarlijk, het is zal men *onmogelijk* om een slechter resultaat te bereiken.

Plaats voor de vrouwen in de parlementen, eisch ik als eerste voorwaarde tot den wereld-vrede. Men heeft haar ontnomen, alles wát men haar slechts kon ontnemen.... heur vaders, broeders, zonen, mannen en geliefden. Zij zullen straks, in een maatschappij arm aan mannen, overrijk aan vrouwen, tot gedwongen onvruchtbaarheid, tot zedeloosheid of tot de slavernij der polygamie vernederd worden, indien niet aan haar het recht wordt verleend, mede de wetten op te stellen, die het nieuwe maatschappelijke leven, wettelijk en zedelijk regelen. Het is haar heilig recht geworden, nu weder de intuïtie en het geloof boven de mathesis en het verstand zullen geëerd worden, haar hooge plaats van geestelijke bestuursters weder onder de volken in te nemen.

Het is haar recht, dat zij mede macht krijgen om te voorkomen, dat in de toekomst opnieuw dit gruwelijkste vonnis voor elke gezonde vrouw, liefde-loosheid en onvruchtbaarheid, over haar worde gevelde.

Recht voor de vrouwen aller volken om in de parlementen mede te werken aan de opstelling van de nieuwe wetten voor de nieuwe maatschappij.

De nieuwe wetten, waarin het rythme zal heerschen over het getal.

En naast de vrouw, krijge de kunstenaar, de dichter, de rhetor, de ziener, de profeet, de door God bezielde, de naar den geest dubbel-geslachtelijke, de man, die *uit den geest baart*, weder zijn plaats in de wetgevende vergaderingen der volken. Want ook de kunstenaar was,

gelijk de vrouw, verdrongen van den bodem des rechts, gemaakt tot slaaf, clown, opsierder van het maatschappelijk leven in stede van te wezen, wat hij door Gods wil moet zijn: Rechter, Richter, Wetgever en Wet-houder.

De ontkerstende kunstenaar, de materialistische virtuoos verdwijne en weder worde de kunstenaar het woord van den grooten Franschman indachtig: *Poète, tu es prêtre*. De kunstenaars hebben gezien, hoe ook hun is ontroofd hun kostbaarste bezit. Heerlijke cathedraalen, paleizen en bouwgewrochten, waarin de fijnste en edelste geest van godgewijde en godgevallige bouwmeesters, de ziel van een tijd hadden veraanschouwelijkt, zijn vernietigd door kanon en brandschijf, *door het product van den lagen, goddeloozen geest der mathematici*.

Zij, de kunstenaars, de scheppers, de gevoeligen; zij die te midden van eeuwen van gruwelijk materialisme gederfd en geleden hebben om het geestelijk ideaal, dat zich in hen uitte door goddelijke inspiratie en intuïtie, hoog te houden; zij de door de wiskundigen, door de dienaars en slaven van het getal, door de eeuwen heen verzaakt, zij hebben het recht, op den puinhoop der oude maatschappij, te verrijzen als door God gewijden en door God uitverkorenen om te herstellen, weder op te bouwen, te scheppen en te herscheppen maar met de *zekerheid*, dat zij deel zullen kunnen hebben aan de wetgevende macht, welke zal kunnen verhinderen, dat opnieuw, hun scheppingen worden vernietigd.

Men heeft de kunstenaars uitgesloten uit de wetgevende vergaderingen, zeggende dat zij geen menschen waren die de praktijk des levens kennen.

Welnu... wat hebben zij, die voorgaven de praktijk

des levens wèl te kennen . . . de juristen, de diplomaten, de economen, de mathematici . . . dan gemaakt van de „praktijk des levens”, welke zij beweerden zoo wel te beheerschen?

Hoor naar de stemmen, die klagelijk oprijzen uit de menigten-graven in Europa, Afrika en Azië.

Hoor naar de weeklagende stemmen der moeders, der weduwen, der weezen, der geliefden.

Hoor naar het kreunen der gewonden en der verminkten.

Aanschouw de verwoesting van de schoonheden en de rijkdommen der wereld.

Dat hebben zij, de zoogenaamde *practici*, de juristen, diplomaten, oeconomen, de mathematici, de menschen die het getal aanbidden, voor de formule knielen, maar onkundig zijn van het rythme, van onze maatschappij gemaakt.

Thans is de beurt aan de vrouwen en de kunstenaars.

Eén ding staat zeker vast Zij kunnen slechts ten hoogste in de behandeling der *materie* dwalen.

Maar zij zullen altoos de hoogere wetten van het zuivere gevoel, van de Goddelijke intuïtie, weten te eerbiedigen en doen eerbiedigen.

Vrouwen en kunstenaars van alle landen, vereenigt u.

Aan u is de toekomst.

Aan u is het recht om de nieuwe wetten te stellen, de nieuwe wetten te doen houden!

Dood aan het getal. Dood aan het cijfer. Dood aan de formule. Dood aan het berekenende verstand.

Leve het rythme de heilige adem Gods, die

menschen natuur, de hemelen en de aarde, die het heelal
doorstroomt en bezielt.

Regeere het hart weder boven het brein!

Poète, tu es prêtre! Femme, tu es prêtresse!

XIII

Worde dan hier het eerste woord, het woord des kunstenaars gesproken, opdat de vrede gesloten kunne worden en de nieuwe maatschappij gegrondvest.

BONDIG TRACTAAT VOOR DEN VREDE.

I

Het status quo ante bellum worde uitgesproken.

II

De geschillen worden ter oplossing aangeboden aan een internationalen volkerenraad, voor $\frac{1}{4}$ deel bestaande uit vrouwen en voor $\frac{1}{4}$ bestaande uit kunstenaars; voor de rest uit wet- en andere geleerden.

III

De kosten van den oorlog, ook met betrekking tot de verzorging van gewonden, verminkten of nagelaten betrekkingen, worden gedragen door alle beschaafde volken gemeenschappelijk, waartoe worde geschapen een internationaal fonds.

De bijdragen der natiën, welke actief aandeel in den oorlog hebben genomen, worden internationaal geregeld en zijn verplichtend. De bijdragen der natiën welke geen actief aandeel in den oorlog hebben genomen worden nationaal geregeld en zijn niet verplichtend.

IV

De landen schaffen alle belastingen af en vervangen deze door één enkele belasting op het geld.

V

Het recht om oorlog te verklaren en het opperbevel over leger en vloot beruste voortaan uitsluitend bij de parlementen der volken.

VI

De parlementen der volkeren worden voortaan aldus samengesteld, dat steeds één vierde deel der leden bestaan uit vrouwen, die moeder zijn of zijn geweest en den leeftijd van 40 jaren bereikt hebben; en voor één vierde deel uit kunstenaars, die vader zijn of zijn geweest en den leeftijd van 40 jaren bereikt hebben.

TOELICHTING.

Op art. I. De staatkundige toestand van voor den oorlog worde hersteld. Door den dood van een groot aantal mannen en de ontzaggelijke kapitaal-verschuivingen zullen de economische toestanden zoodanig veranderd blijken, dat de staten, die voor den oorlog naar uitbreiding zochten, thans allereerst naar herstel zullen hebben te streven. Nieuwe, andere, internationale belangen zullen zich voordoen, welke langs den weg van den vrede zullen kunnen worden behandeld.

Op art. II. Door de rampen van den oorlog gemeenschappelijk, internationaal te dragen zullen de natiën tot elkaar worden gebracht en de rampen, als *gemeenschappelijke* gevoeld worden, die zullen verbroederen.

Op art. III. Het fonds worde internationaal beheerd en in het bestuur zal voor een vierde deel uit vrouwen, voor een vierde deel uit kunstenaars hebben te bestaan, moeders en vaders boven de veertig jaar. De andere helft uit wet- en vakgeleerden.

Op art. IV. Door het doen vervallen van de belastingen, daaronder ook begrepen de douane-rechten, zullen de volgende voordeelen worden verkregen :

1. Beperking van de kosten van de belasting-inning.
2. Wederzijdsche toenadering der volkeren.
3. Natuurlijke en eenvoudige ontplooiing van elke natie en elken staat naar heur eigen aard en hulpmiddelen.

Door de belasting van het geld zullen worden verkregen de volgende voordeelen :

1. Rechtvaardige belasting op het kapitaal, d. i. het geld, dat actief optreedt.

2. Daar het vaststaat, dat de loonen van den arbeider zich richten naar zijn behoeften, rechtvaardige belasting van den arbeider en lagen prijs van alle eerste levensbehoefden.

De wijze waarop deze belasting op het geld kan werken, stel ik mij als volgt voor :

Elke staatkundige gemeenschap, (natie, volk, staat of rijk) hebbe een officieele rijksbank, welks opperbestuur berust bij het parlement.

Elk jaar wordt door alle staten op denzelfden datum openbaar gemaakt: *a.* Hoe hoog de koers van het edel metaal voor het budgetjaar in dien staat zal zijn. Deze koers wordt vastgesteld in overeenstemming met de inkomsten en uitgaven van het vorige jaar minus één maand; *b.* hoe hoog de belasting zal zijn, voor dit budgetjaar op het geld te leggen; *c.* hoe groot het percentage van die belasting is, welke voor leger en vloot besteed wordt.

De oude staatsleeningen worden geleidelijk afbetaald. Nieuwe staatsleeningen, nationaal of internationaal worden niet meer uitgeschreven.

Als principe gelde, dat voor den Staat geen andere moraal heersche dan voor het individu en dat dus ook

de Staat het recht mist leeningen op de toekomst te sluiten, aldus belasting leggend op het nageslacht.

De Staat geve het individu het voorbeeld, dat men de tering heeft te zetten naar de nering.

De dag van de publicatie van het belasting-procentage worde gemaakt tot een nationalen feestdag.

De belasting als maatstaf tot kiesrecht *vervalt*; worde vervangen door een bewijs van voldoende genoten lager onderwijs.

Kiezer of kiezeres kan alleen hij of zij worden, die is of is geweest vader of moeder.

WERKEN VAN BERNARD CANTER.

EEN DROOMER TER HARINGVANGST.

In dit boek heeft de schrijver een zesweekse reis aan boord van een Nederlandsch visscherschip beschreven. Het werk gaf den stoot tot de sociale reportage in Nederland, waarin later M. J. Brusse, Jhr. Jan Feith, L. Pisuisse, Herman Heyermans en anderen, door Canter's voorbeeld aangemoedigd, hebben uitgemaakt. Het toneelwerk „Op Hoop van Zegen” is op „Een droomer ter haringvangst” geïnspireerd. Het werk had als practisch gevolg de verbetering van de slechte toestanden op de Nederlandsche visschersvloot door Canter aangegeven. Canter is de eerste geweest, die het leven van den Nederlandschen zeevisscher heeft beschreven.

TWEE WEKEN BEDELAAR.

In dit werk heeft Canter, na als bedelaar onder de bedelaars verkeerd te hebben, het leven der allerarmsten naar eigen ervaring geschetst. Canter is de eerste geweest, die het wezen van den bedelaar en den vagebond psychologisch heeft doorgrond en verklaard, er op wijzend, dat de bedelaar en de vagebond, psychische afwijkingen vertoonen, welke hen stempelen tot een soort zenuwlijders.

KALVERSTRAAT, roman uit den Amsterdamschen middenstand in twee deelen.

Dit werk is, om zijn gezonden, levensblijen en levenslust gevenden inhoud o.m. herhaaldelijk door een bekend Nederlandsch professor aanbevolen ter verpoozing en opvroolijking van zieken van allerlei aard.

GERMANIA, historische roman in twee deelen.

Germania behandelt het leven der Germanen vóór Christus op nieuwe, frissche wijze. Het bevat een schat van feiten en wetenswaardigheden betreffende de oude Germanen en is een noodzakelijk studie-werk voor elkeen, die de Germaansche volksziel en dat wat er heden uit gegroeid is, wil leeren begrijpen.

VERZEN, waarin opgenomen het sociaal drama „Koning Wind”, in drie bedrijven en in verzen.

In dit treurspel, geschreven in 1900, heeft Canter profetisch de ontwikkeling en den val van de sociaal democratie voorspeld.

RAKETTEN.

Een bundel geestige, blijmoedige en fijngevoelige schetsen, zonder wedergade in de Nederlandsche litteratuur.

DRAMATISCHE WERKEN.

Inhoud: *Medea*, klassiek treurspel in verzen. *De Bron der Jeugd*, fantastisch tooverspel in verzen in drie bedrijven. *De Gijzelaars*, fantastisch blijspel in verzen in drie bedrijven.

POPPENKAST, een vroolijk spel vol ernst.

„Een fijn-geestige satire, vol pittige, allerleukste wendingen, gemoedelijk-cynische woordspelingen, wrange opmerkingen met betrekking tot veel diepbedroevends en beschamends in deze wereld, heeft Canter's origineele stuk bij de opvoering ons van begin tot eind volledig geboeid. Zoo iets hebben we op het Hollandsch tooneel nog niet gehad.”
(*N. Rott. Crt.*)

Al deze werken zijn verkrijgbaar in elken boekhandel in Nederland en België en door bemiddeling van de Vennootschap Letteren en Kunst, Stadhouderskade 63, Amsterdam.

